

انجمن اورولوژی ایران کمیته علمی

ناباروری

اگر شما دارای مشکل بچه دار شدن هستید، بدانید که تنها نیستید. حدود ۱۵-۱۰ درصد زوجها از ناباروری در رنج هستند. زن و شوهر به یک میزان در ناباروری دخیل هستند. بنابراین قسمت اعظم خانواده‌های ایرانی که مشکل بچه دار نشدن را به گردن خانمها می‌اندازند، درست نیست. در بعضی از نواحی کشور، ناباروری تبعات منفی زیادی برای خانمها دارد، از جمله طلاق، چند همسری مردان، سرزنش اطرافیان و غیره. خود ناباروری به دو دسته بزرگ تقسیم می‌شود: اولیه و ثانویه. ناباروری اولیه بدین معنی است که زوج از بدو ازدواج در بچه دارشدن مشکل دارند و ناباروری ثانویه بدین معنی است زوج دارای فرزند هستند، و بعد از چند سال که می‌خواهند صاحب فرزند دیگری شوند، دچار مشکل می‌شوند.

ناباروری تعریف علمی خاص خود را دارد. ما به زوجی نابارور می‌گوئیم که پس از ۱۲ ماه نزدیکی مرتب و بدون پیشگیری صاحب فرزند نشوند. لطفاً به عدد ۱۲ ماه توجه کنید. گاهی مشاهده می‌شود که زوجهای جوان بطور مثال ۳ یا ۶ ماه پس از ازدواج جهت درمان ناباروری مراجعه می‌کنند. باید به این زوجها گوشزد کرد که هرگونه اقدام تشخیصی و درمانی پس از یکسال خواهد بود. تشخیص و درمان ناباروری بخصوص در خانمها پر هزینه و پر عارضه است. اگر سن خانم بیش از ۳۵ سال باشد، عدد ۱۲ ماه به ۶ ماه تقلیل پیدا می‌کند. چون خانمها پس از سن ۳۵ سالگی به سختی حامله می‌شوند، بنابراین تشخیص و درمان نباید به تأخیر بیفتد. خوشبختانه امروزه با پیشرفت علم

پزشکی بسیاری از موارد ناباروری به راحتی قابل درمان هستند. یکی از مواردیکه به والدین توصیه می‌شود این است که فرزند دختر و پسر خود را از نزدیک تحت نظر داشته باشند. هم دختر و هم پسر با افزایش سن باید دو نوع بلوغ کسب کنند: بلوغ فیزیکی و بلوغ باروری. پدر و مادر باید آگاه باشند که علائم فیزیکی بلوغ در پسر و دختر کی شروع می‌شوند، توالی این علائم چگونه است و کی فرزند آنها به بلوغ کامل می‌رسند. هر نوع تأخیر و تغییر در این روند ممکن است سبب ایجاد مشکلات زناشویی و باروری در آینده شود.

اگر زوجی بخواهد صاحب فرزند شود و هیچکدام نیز دارای مشکل نباشند، این اتفاق معمولاً در ظرف ۶ ماه می‌افتد. رویه‌رفته پس از ۱۲ ماه نزدیکی بدون پیشگیری، ۹۰ درصد زوجها صاحب فرزند خواهند شد. و اکثر این ۱۰ درصد باقیمانده، بعدها با یا بدون درمان صاحب فرزند خواهند شد. ناباروری علائم خاصی ندارد، یکی از علائم مهم آن در خانمها نامنظم بودن پریودها یا عادات ماهیانه می‌باشد ولی آن دلیل بر این نیست که هر خانمی که دارای عادات ماهیانه نامنظم است، نابارور می‌باشد. در آقایان اختلالات جنسی و اختلال در طرز انتشار موهای بدن می‌تواند از علائم ناباروری باشد.

کی باید به پزشک مراجعه بکنید؟

تا ۱۲ ماه از نزدیکی بدون پیشگیری شما نگذشته است، در مورد بچه دارشدن نگران نباشید. یک خانم با خصوصیات زیر بهتر است زودتر از ۱۲ ماه با پزشک معالج خود مشورت نماید:

- سن بیش از ۳۴ سال باشد و ۶ ماه از نزدیکی بدون پیشگیری گذشته باشد.
- عادت ماهیانه نامنظم باشد و یا بطور کلی قطع شده باشد.
- عادت ماهیانه همراه با دردهای شدید باشد.
- اگر دارای سابقه تشخیص بیماری آندومترئوز و یا بیماری التهابی لگنی باشد.
- اگر سابقه بیش از یک بار سقط داشته باشد.

مردانیکه دارای سابقه بیماری بیضه، پروستات و یا مشکلات جنسی هستند باید با پزشک خود مشورت نمایند.

علل ناباروری

علت یک سوم موارد ناباروری بعلت وجود مشکلات در خانم، علت یک سوم دیگر وجود مشکل در مرد، و علت یک سوم باقیمانده وجود مشکل هم در مرد و هم در زن می‌باشد.

مهمترین علل ناباروری در مردان به قرار زیر هستند:

- **تولید و عملکرد غیر طبیعی اسپرم:** علل آن بسیار زیاد است از علل شایع می‌توان از بیضه‌های نزول نکرده، بیماریهای ژنتیک و عفونتهای بیضه نام برد. بیضه‌ها در جنین پسر ابتدا در داخل شکم قرار دارند، با پیشرفت سن حاملگی، بیضه‌ها در یک مسیر خاصی نزول کرده و هنگام تولد در داخل کیسه بیضه قرار می‌گیرند. نزول بیضه‌ها در این مسیر ممکن است در هر قسمتی متوقف شود که به آن بیضه نزول نکرده می‌گویند و باید تا ۱۲ ماهگی پس از تولد صبر کنیم، اگر تا پایان یک سالگی بیضه وارد کیسه مربوطه نشد، حتماً کودک باید تحت عمل جراحی قرار گیرد. اگر بیضه دچار عفونت شدید شود، ممکن است بدنبال عفونت تحلیل رفته و کار خود را از دست بدهد. یکی از علل شایع عفونت بیضه‌ها، عفونت ادراری و بیماریهای مقاربتی است. علت دیگر بیماری اوربیون است. اگر پسر بچه ای دچار اوربیون شود، در یک سوم موارد یکی از بیضه‌ها نیز دچار عفونت ارویونی خواهد شد که متأسفانه حاصل آن از بین رفتن بیضه مبتلا می‌باشد. اگر گرفتاری بیضه‌ها دو طرفه باشد، برای همیشه ناباروری ایجاد می‌شود.
- **مشکل در رساندن اسپرم به دستگاه تناسلی زن:** مثل وجود انزال زودرس خیلی شدید (انزال قبل از برقراری رابطه زناشویی)، انزال پسگرد که در آن منی بداخل مثانه می‌ریزد، و انسداد در مسیر عبور اسپرم مثل انسداد اپیدیدیم و یا انسداد لوله‌های منی.
- **مشکلات بهداشت عمومی و سبک زندگی:** مثل چاقی مفرط، کشیدن سیگار، اعتیاد به الکل، سوء تغذیه و مصرف

بعضی از داروها مثل داروهای شیمی درمانی، هورمونهای مردانه و غیره.

● **مواجههٔ بیش از حد با بعضی از عوامل محیطی:** بعضی از عوامل محیطی تولید و عملکرد اسپرم را مختل می کنند از جمله می توان به ضد آفت‌های گیاهان و درختان و مواد شیمیائی اشاره کرد. درجه حرارت بیش از حد، سبب آسیب به تولید اسپرم و عملکرد آن می شود، مثل استفادهٔ بیش از حد از سونا و جکوزی. در بعضی از مشاغل که مرد با گرمای بیش از حد سروکار دارد، ممکن است تولید و عملکرد اسپرم مختل شود، مثل کوره های آهنگری، شاطری، و غیره.

● **آسیبهای ناشی از سرطان و درمان آن:** هم رادیوتراپی (برق دادن) و هم شیمی درمانی تولید اسپرم را بشدت آسیب می زند. گاهی تا ۵ سال پس از خاتمهٔ شیمی درمانی تولید اسپرم طبیعی نمی شود و گاهی تا آخر عمر نیز تولید اسپرم طبیعی نمی گردد. اشعهٔ X نیز سبب آسیب به بیضه ها می شود. گاهی بدن‌بال خود بیماریهای بیضه لازم می شود که بیضه ها برداشته شوند. یکی از موارد شایع آسیب به بیضه ها وارد شدن ضربه حین ورزش و یا شوخی کردن می باشد. بیضه اگر از چند محل پاره شود، باید برداشته شود.

● **واریکوسل:** حدود ۳۰ درصد علت ناباروری در مردان واریکوسل است. واریکوسل بیماری خیلی شایع است و حدود ۱۵ درصد مردان به آن مبتلا هستند.

● در مردان بالای ۴۰ سالگی قدرت باروری به مقدار زیادی کاهش می یابد.

علل ناباروری در خانمها

شایعترین علل ناباروری در خانمها به قرار زیر هستند:

● **آسیب به لوله های رحمی و یا انسداد آن:** علت آن معمولاً عفونت و التهاب لوله های رحمی می باشد. یکی از بیماریهای شایع مقاربتی، عفونت با کلامیدیا است. شایعترین علت عفونت و انسداد لوله های رحمی، عفونت با کلامیدیا است که از طریق مقاربت منتقل می شود.

● **آندومتریوز:** اگر مخاط رحم خارج از آن در هر قسمت از بدن، مثلاً داخل لگن کاشته شده و رشد نماید به آن آندومتریوز گفته می شود. آندومتریوز سبب اختلال در عملکرد اسپرم، تخمک، تخمدانها، رحم و لوله های رحمی می شود.

● **اختلال در تخمک گذاری** که در آن بدلیل عدم تخمک گذاری، خانم نابارور می شود. از علل آن، بیماریهای تخمدان، آسیب به تخمدان، مصرف بعضی از داروها، سرطان، ورزش حرفه ای و سوء تغذیهٔ شدید می باشد.

● **افزایش هورمون پرولاکتین خون:** هورمون پرولاکتین سبب ترشح شیر در خانمها می شود. اگر خانمی حامله نباشد و نیز بچه شیر ندهد ولی هورمون پرولاکتین خون وی افزایش پیدا کند، می تواند تخمک گذاری را آسیب بزند. یکی از علائم بالا رفتن هورمون پرولاکتین خون، ترشح شیر از سینه ها است.

● **سندرم تخمدانهای پلی کیستیک:** کیست تخمدان در خانمها یک بیماری نسبتاً شایع است کیست ساده تخمدان با سندرم تخمدانهای پلی کیستیک متفاوت است. در سندرم تخمدانهای پلی کیستیک، هر دو تخمدان پر از کیستهای ریز و درشت می شود. در این سندرم، تخمدانها شروع به ترشح هورمونهای مردانه کرده و سبب ایجاد پرموتی در خانمها و آسیب به تخمک گذاری می گردد. سندرم تخمدانهای پلی کیستیک سبب مقاومت بدن در برابر انسولین شده و منجر به چاقی خانم نیز می شود.

● **یائسگی زودرس:** قطع شدن عادات ماهیانه و خالی شدن تخمدانها از فولیکول قبل از ۴۰ سالگی را یائسگی زودرس می گویند. اگرچه علت آن هنوز نامشخص است ولی بعضی موارد مثل بیماریهای خودایمنی، رادیوتراپی، شیمی درمانی و سیگارکشیدن را جزو عوامل ایجاد کنندهٔ یائسگی زودرس می دانند.

● **فیبروم رحم:** آنها توده های خوش خیم هستند که در جدار رحم ایجاد می شوند و بیشتر خانمها را در دههٔ سوم و چهارم زندگی مبتلا می سازد. گاهی این توده ها بزرگ شده و سبب مسدود شدن لوله های رحمی می شوند. ولی اغلب حاملگی اتفاق می افتد ولی بعلت وجود توده در داخل رحم، لانه گزینی جنین با مشکل مواجه می شود.

● **چسبندگی لگنی:** پس از عفونت لگنی، آپاندیسیت، و هر نوع جراحی در داخل لگن، ممکن است چسبندگی لگنی اتفاق بیفتد. چسبندگی لگنی سبب آسیب به باروری زن می شود.

● **مصرف دارو:** بعضی از داروها بطور موقت سبب ناباروری در زن می شوند. معمولاً پس از قطع کردن دارو، مشکل نیز برطرف می شود.

● **بیماریهای تیروئید:** هم کم کاری تیروئید و هم پر کاری تیروئید می توانند سبب قطع شدن عادات ماهیانه و ناباروری شوند.

● **سرطان و درمان آن:** بعضی از سرطانها، بخصوص سرطان دستگاه تولید مثل در خانمها بشدت سبب آسیب به قدرت باروری خانمها می شوند. مثل مردان، شیمی درمانی و رادیوتراپی سبب آسیب به باروری خانمها نیز می شود.

● **سایر بیماریها:** هر بیماری که سبب تأخیر در بلوغ و قطع شدن عادات ماهیانه شود، می تواند منجر به ناباروری شود، مثل پرکاری غدهٔ فوق کلیوی، بیماری قند یا دیابت، کم خونی و بیماریهای کلیوی.

باید به خاطر داشته باشیم که تشخیص و درمان به موقع بیماریها، مثل عفونت لگنی در پیشگیری از ایجاد ناباروری خیلی کمک کننده خواهد بود.